

BOEKBESPREKING.

R. SCHUILING: *Nederland, Handboek der Aardrijkskunde*. Met medewerking van H. J. MOERMAN en G. J. A. MULDER. Zesde druk. Deel I. groot 8vo, 821 pp. 228 illustraties en vele gekleurde platen. Zwolle, de Erven J. J. Tyl, f 12,50.

Vijftig jaar geleden, toen wij voor de hoofdacte „studeerden” werden wij verblijd met een heel nieuw boekje over de Aardrijkskunde van Nederland, dat ons dadelijk boeide door de landschapsgewijze behandeling van ons land, in plaats van de gebruikelijke provinciale hoofdstukken. Daar zat leven in dit boek. Er was omstreeks dien tijd ook leven in de Aardrijkskunde gekomen door Beekman's Polderland. En het is wel heel merkwaardig, dat Beekman en Schuiling nu al een halve eeuw de Aardrijkskunde van Nederland beheerschen.

Het kleine leerboekje van toen is thans uitgedijd tot een monumentaal werk. Het tweede deel, van minstens gelijken omvang als dit eerste, zal in het voorjaar van 1935 verschijnen. Het eerste deel geeft een Inleiding, de Geologie van Nederland, Het Klimaat, De Hydrographie, de Flora en Fauna, de Bevolking en de Natuurlijke Landschappen in het hoge Oosten en Zuiden. De overige landschappen komen dan in het tweede deel met nog de Middelen van Bestaan, het Verkeer, het Nederlandsche Volk als geheel en in zijn deelen en ten slotte een beknopt overzicht van Tropisch Nederland vooral in verband met het moederland.

Ik heb nu al twintig jaar het genoegen, om met Schuiling samen te werken aan de reeks van „Nederlandsche Landschappen” en weet dus precies met wat een hardnekkigheid hij zijn bronnen opspoort en verwerkt en hoe hij onvermoeid en waakzaam in het terrein zelf tot de kern der dingen tracht te geraken. Zijn geografische voorjaarsexcursies zijn in de kringen der geographen ook beroemd geworden.

Daarbij komt nog, dat deze polyhistor ook een bijzondere voorliefde heeft voor talenstudie en geschiedenis. Daardoor is hij wel bijzonder geschikt, om een vooraanstaande plaats in te nemen in een zoo veelzijdige en veelomvattende wetenschap als de Aardrijkskunde.

Het boek getuigt daarvan. Het is van een zeldzame uitvoerigheid, sommige van de hoofdstukken hebben op zichzelf de waarde van een afzonderlijk boek en de vraag rijst, of het misschien handiger geweest zou zijn, om het in zes deelen te laten verschijnen in plaats van in twee en dan de deelen afzonderlijk verkrijgbaar te stellen. Maar bij nader inzien lijkt dat toch weer minder gewenscht, want ieder onderdeel is toch weer in de eerste plaats, dat wat het behoort te zijn: Aardrijkskunde van Nederland.

Dat de overvolheid de overzichtelijkheid soms schaadt en dat de auteurs vaak een zijpad inslaan, waar de lezer graag rechtuit wilde, is wel onvermijdelijk. Het boek wil gelukkig geen afgepast, gemakkelijk, leerboekje zijn. We hebben van die gemakkelijke, beknopte leerboeken al eilende genoeg ondervonden.

Ons Handboek is „bij” tot op den datum van afdrukken. Maar het aangezicht van ons land verandert iederen dag en daarom zijn schrijvers en uitgevers er op bedacht, om van tijd tot tijd aanvullingsbladen te doen verschijnen, een soort van vlottende schuld, die eindelijk weer in een nieuwen druk wordt geconsolideerd. Zoo kan Schuiling's Handboek nog over honderd jaar bruikbaar zijn. Deze aanvullingsbladen geven dan ook meteen gelegenheid tot het aanbrengen van enkele verbeteringen, die nu reeds gewenscht lijken. Schuiling eindigt zijn voorrede met: „Die mij verbeteren en zullen mij niet krenken”. En doordat hij altijd open is voor critiek. (zelfs onwelwillende) en er steeds zijn voordeel mee heeft weten te doen, is er ook niet zoo heel veel te verbeteren. Hij krijgt van mij ook een klein lijstje, maar hier in het openbaar, goed Nederlandsch taalkenner als hij is, sommeer ik hem, om het afschuwelijk germanisme van „bisamrat” te vervangen door muskusrat. Deze muskusrat is trouwens bij hem al in een noot verschenen.

Het hoofdstuk over onze Flora en Fauna is geschreven door Dr. H. R. Hoogenraad en in

een kleine honderd bladzijden heeft hij daarvan een overzicht gegeven, dat voor onze leeraren in de Aardrijkskunde van groote beteekenis is. Hoogenraad heeft veel practische ervaring van onze Nederlandsche Flora en Fauna, heeft blijkens de uitgebreide literatuurlijst ook zeer veel goede bronnen gebruikt en hij beweegt zich dan ook heel handig in het gevaarlijke grensgebied van de geografie en de biologie en met open oog voor de vele moeilijke vraagstukken, waarvan het moeilijkste wel is dat der „oorspronkelijkheid” van onze flora en fauna.

Ook hier zal het aanvullingsblad goede diensten bewijzen. Hoogenraad kon niet weten, dat direct na het afdrukken van zijn stuk Van Dieren zou aankomen met de zekerheid omtrent het verschijnen van *Vaccinium macrocarpon* hier te lande. De flora en fauna van ons land veranderen om zoo te zeggen dagelijks onder invloed van de cultuur en weldra zal het wel zin hebben, om een samenvatting te geven van wat de afsluiting van de Zuiderzee reeds heeft uitgewerkt. Zoo is er nog meer. In zijn landschapsbeschrijving legt Schuiling zeer bijzonder den nadruk op het werk van de Heidemaatschappij. Als tegenwicht zou ik graag gezien hebben, dat ook wat meer aandacht was geschonken aan het werk van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten en van het Staatsboschbeheer. Misschien geeft het tweede deel daarvoor nog wel de gelegenheid.

Hoogenraad aanvaardt niet het Waddendistrict van Van Soest, maar neemt alle duinen als één geheel, ondanks de beroemde grenslijn bij Bergen. Daar is wel iets voor te zeggen, want in menig duinlandschap vinden we tegenstellingen, die wel haast even sterk zijn als die tusschen de Schoorlsche duinen en die van Egmond.

Ik zou niet durven volhouden, dat de duinroos „kalkminnend” is, of dat de voorjaarsstrek van de vogels „onbeteekenend” zou zijn.

De Insecten komen er nog al karig af en dat is heel jammer. Nu schiet onze entomologische literatuur misschien wat te kort. Maar ons land heeft entomologisch toch wel wat te beteekenen; het endemisme van *Chrysophanus dispar* is wel even belangrijk als dat van *Corambe* of *Heteropanope*. Onze „trekvlinders” mogen waarlijk wel vermeld worden, en ook onze malaria-mug met zijn ziekte-overbrengend ras, dat nergens anders in Midden-West-Europa voorkomt dan in Noordholland, Friesland, Groningen en Oost-Friesland en dan alweer plaatselijk. Daarover bestaan wel zeer belangrijke publicaties.

Intusschen hebben al deze aanmerkingen — en ik heb er nog wel meer — weinig te beteekenen tegenover de groote voortreffelijkheid van het boek. In het bijzonder vermeld ik nog het groote aantal illustraties en vooral de vele zeer leerzame en fraaie kaarten en schemata.

Ik ben zeer verlangend naar het Tweede Deel.

JAC. P. THIJSE.

VRAGEN EN KORTE MEDEDEELINGEN.

Alweer de Kwak. Midden September is in de plassen van Nieuwkoop en Noorden een Kwak geschoten. Dit is de tweede kwak, die dit jaar het slachtoffer wordt, laat ons hopen van een noodlottige vergissing. Van een der beide vogels weten wij namelijk, dat de schutter meende op een reiger te schieten en de reiger staat op de zwarte lijst. Wij zouden het wel zeer op prijs stellen, indien de heeren jagers hun gasten en opziensers eens wilden waarschuwen, om bij het schieten van reigers eens goed op te letten. Hoogstwaarschijnlijk broedt de kwak nog hier en daar in ons land en wanneer we nu deze ongevallen weten te verhoeden, dan konden we nog wel eens genoeg van die vogel beleven. Ik zou er wel grootsch op zijn, als de kwak in mijn jachtveld broedde.

Het beste ware nog, dat de reiger van de zwarte lijst werd afgevoerd — een oude geschiedenis.

JAC. P. THIJSE.

Watergentiaan. Verleden jaar zag ik, fietsende van Stroobos naar Surhuistervveen (in Friesland dus), de watergentiaan bloeiende in een vaart, die liep langs de weg waar ik fietste. Eenige